

Posudek na bakalářskou práci

Název: Imigrace do Evropy v roce 2015: Deskripce a analýza

Autorka: Libuše Trávníčková

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, Praha 2017, 46 s.

Bakalářská práce Libuše Trávníčkové se věnuje uprchlické krizi, která eskalovala v průběhu roku 2015. Konkrétně se zaměřuje na média, která referují o událostech spojených s migrací lidí původem z politicky destabilizovaných území blízkého Východu. Metodologickým nástrojem analýzy je kritická diskurzivní analýza, jejímž cílem je nalézat jak formy (obsah a jazykové prostředky), na nichž je dané téma rozvíjeno (deskripce), významy, které jsou těmto obsahům vkládány (interpretace), tak politické či přesněji mocenské cíle, boje či vztahy, které daný diskurz ustanovuje (explanace). Tedy svým zadáním je práce zajímavá a relevantní.

Samotné řešení práce je založeno velice široce. Autorka čtenáři předkládá mnoho témat, z nichž mnohá spíše problém uprchlické krize tečují. Lze je pokládat za neužitečná, a to jak malou vazbou k tématu, tak nezapojením daných teoretických rámců do diskuse ve vztahu k ústřednímu tématu práce. Například pasáže o konceptech migrace lze pokládat spíše za inforlaci, že se autorka s danými teoriemi seznámila, než že by je vztáhla k interpretaci toho, co je uprchlická krize a jak ji mohou přijímat hostitelské společnosti. Podobně lze uvažovat, do jaké míry se k tématu uprchlické krize vztahují informace o vývoji imigrační politiky Českého státu, které čerpají z „staré“ literatury (popis končí 2008), aniž by autorka připojila analýzu politického klima v roce 2015. Právě tato kapitola by byla stěžejní pro porozumění mediálního diskurzu jako mocenského nástroje. V roce 2015 totiž byla česká společnost významně diferencována na dva tábory: „sluníčkáře“ či „pražskou kavárnu“ versus „politicky odpovědné/realisty“ či na zcela vyhraněném pólu islámofoby. Konaly se protestní akce, které korespondují s obsahy a interpretacemi, které z mediálního diskurzu vyplývají. Navíc uprchlická krize nebyla po celou dobu tou samou kategorií, ale naopak se v průběhu roku 2015 postupně konstruovala, resp. média ji konstruovala. Což mohlo být významně buď v samotné analýze, nebo v přehledu klíčových mediálních kauz, které se k problému v roce 2015 objevovaly. V práci také chybí rešerše a kritické zhodnocení textů, které se již v minulosti a současnosti vázaly a váží k obrazu migrantů (a také uprchlíků) v českých médiích. Trčka (2017), na kterého autorka odkazuje, není překvapivě v této souvislosti zhodnocen. Nepovšimnuty zůstaly i další studie, které se v české odborné literatuře objevují od roku 2001 a v roce 2017 dokonce vyšel text Lukešové zabývající se podobným tématem, zúženým na otázku uprchlíků křesťanů.

Zužování je také úkol, který často před badateli stojí. V tomto směru byla autorka odpovědná a snažila se vytýčit si úkol, který by s ohledem na rozsah analyzovaných dat zvládla. Je sympatické, že si zvolila nejsledovanější internetový portál novinky.cz a omezila se na rok 2015. Nicméně jak se ukázalo, i takto ohraničený výsek mediální produkce byl velice obsáhlý. Autorka ho dále zúžila skrze nejfrekventovanější témata/kategorie. Nicméně: z 1000 textů zůstalo 120, což prvoplánově nepřesvědčuje čtenáře, že kategorie nebezpečí, finanční zátěže, zneužívání evropského systému, uprchlíka jako oběti a islámu jako agresivní ideologie, byly dominující. Proč si třeba nezvolila jeden z žánrů namísto, aby volbu podmiňovala vlastní subjektivní kategorizací. Mohla by se autorka k této nejasnosti vrátit u obhajoby? Mohla by jednak promýšlet svoji pozici (subjektivitu) ve výzkumu a jednak podrobněji představit volby analyzovaných textů? Nicméně objevené kategorie jsou významné a při diskusi s textem Lukešové se potvrzuje jejich legitimita.

Vlastní analytická část je řazena podle výše uvedených kategorií. Autorka se snaží na vybraných ukázkách představit obsahy a jazykové formy textů a promluv, které dále interpretuje, přiřazuje jim významy. Tato analytická práce je v dílčích krocích zajímavá, dohromady však nepůsobí propojeně. Autorka střídá obsahy se způsobem psaní o věci, aniž by čtenáře upozornila, že se jedná o různé řezy analýzy. Textu by pomohly podrobnější podnadpisy, které by zpřehlednily strukturu práce. Autorka do jisté míry počítá se čtenářem, že si obraz z jí předkládané mozaiky poskládá. Pro lepší pochopení: Např. v pasážích o uprchlících jako o nebezpečí, autorka mohla nejprve pojednat, co vše může být prezentováno jako hrozba a analyzovat, proč to také jako hrozba v naší společnosti chápáno; a poté se zaměřit na manipulativnost v řazení informací a jejich předkládání čtenáři, aby vznikl žádoucí ?? obraz řítcí se pohromy. Přičemž lze říci, že zde někdy se Libuše Trávníčková nevyvaruje jisté tendenčnosti, moralizování. Skutečnost, že se realita neshoduje s odhady, nemusí být nutně interpretována, že novináři předkládají neověřené údaje. A zde se opět nabízí otázka dynamiky diskurzu o uprchlické krizi.

Klíčovou rovinu, tedy diskurz jako nástroj moci, autorka redukuje na politické proklamace několika politiků, přičemž ji uniká vzestup politické moci křesťanů – jejich politických reprezentantů, kteří na tématu uprchlické krize získali po mém soudu politicky nejvíce (srov. Lukešová 2017). Nicméně i myšlenka českého nacionalismu jako populistického nástroje sociální koheze a demonstrace nezávislého ne vazalského postoje je správná. Možná že by zde bylo namístě vtáhnout do hry i politologii, která by vysvětlila, proč se politici napříč politickým spektrem v této rovině v podstatě shodují (právě proto, že se součástí politické kultury stál zjevný či skrytý populismus). Skutečnost, že autorka není politoložka, by však neměla bránit tomu, aby si ověřila, v jakých politických stranách a uskupeních jsou či nejsou jmenovaní politici. V rámci obhajoby by mohla říci, jakou stranickou trajektorii prošli prezident a ex-prezident.

Současná věda, která klade důraz na propojování konceptů a nebanální nahlížení na data, vytváří velké nároky na bakalářské práce. Přesto není cílem posudku pouze říci, co vše by bylo možné ještě učinit. Důležité je si uvědomit, co autorka vykonala. Šla rozhodně obtížnější cestou, neprovedla pouze obsahovou analýzu (jako většina studií, které se tématem zabývají), naopak skrze kritickou diskurzivní analýzu se pokusila o několika úroňovou analýzu. Za tímto cílem provedla rešerši literatury, za ocenění stojí pasáže o diskurzu, které jsou sestaveny z více textů. Velice úspěšná je i kategorizace, byť mne překvapuje, že mezi tématy chybí nekompatibilita resp. střed kultur. S vhladem jsou provedeny i dílčí interpretace ukázek.

Práce splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci. Hodnotím ji známkou na hranici velmi dobře a dobře.

Ve vlaku Praha – Břeclav – Znojmo, 18. 9. 2017

Dana Bittnerová